

Lunds Universitet
Sociologiska institutionen

Att höra till på högskolan

- om hörselskadades inställning till högskolestudier -

Författare: Jennie Bengtsson

Uppsats Soc 344, 41-60 p

Vårterminen 2007

Handledare: Göran Dahl

Sammanfattning

Att höra till på högskolan – om hörselskadades inställning till högskolestudier

Denna C-uppsats i sociologi handlar om hur studenter som har en hörselskada upplever sina högskolestudier. Andelen hörselskadade elever som går vidare till högskolestudier är markant mindre jämfört med hörande elever. Syftet med denna uppsats är att få en bild av de hörselskadade studenter som studerar på högskolan studiesituation samt deras uppfattning om att studera på högskolan. Studien har en kvalitativ ansats med intervjuer som metod. Fem högskolestudenter har intervjuats om sina upplevelser av studierna vid semistrukturerade intervjuer via chatt-programmet Msn. Frågeställningarna som formulerats är:

- Hur är studenternas inställning till högskolestudier?
- Hur ser kontakten med högskolans anställda ut?
- Hur ser kontakten med andra studenter ut?
- Hur ser studenterna på resultatet av studierna och sin framtid?

Resultatet visar att bakgrunden till varför studenterna valt att studera är likartade. Samtliga nämnde ökad möjlighet att få jobb som en stor anledning till varför de valt att studera. Samtliga informanter uppgav att de upplevt en positiv inställning till fortsatte studier från föräldrar samt i de flesta fall från lärare och skola. Samtliga har valt att vara öppna med sina hörselskada och alla säger att de är nöjda med det stöd som finns, även om det skiljer sig åt hur pass mycket stöd som använts. Informanternas berättelse om den sociala gemenskapen skiljer sig åt, från mycket positivt och god kontakt med kurskamrater till i princip ingen kontakt med kurskamraterna utanför lektionstid. Överlag säger sig informanterna vara nöjda med studierna och resultatet av dessa.

De slutsatser som dragits är att studierna överlag fungerar förhållandevis bra. De hinder som de hörselskadade studenterna ibland stöter på är likartade, t.ex. svårigheten att uppfatta tal vid en föreläsningssituation. Men de sätt som studenterna hanterar detta skiljer sig åt. Detta antas vara beroende på individens personlighet och det är detta som präglar hur de konsekvenser som hörselskadan får hanteras.

Nyckelord; *Hörselskada, studier, universitet, högskolestudier, copingstrategier*

Innehållsförteckning

Inledning	s. 1
Syfte och frågeställningar.....	s. 1
Avgränsningar	s. 2
Uppsatsens disposition	s. 2
Bakgrund	s. 2
Att studera med ett funktionshinder	s. 2
Begreppet funktionshinder/handikapp	s. 3
WHO: s och Socialstyrelsens definition av handikapp	s. 4
Hörselskador	s. 5
Lagstiftning	s. 6
Skolformer för döva och hörselskadade	s. 7
Stödåtgärder för studenter med funktionshinder vid Lunds universitet	s. 8
Tidigare forskning	s. 9
Forskning om hörselskadade studenter i Sverige	s. 9
Gullacksens studier om hörselskadade i arbetslivet.....	s. 10
Internationell forskning om hörselskadade studenter	s. 12
Teori	s. 12
Coping	s.12
Gullacksen om psykosociala konsekvenser av att höra dåligt	s.13
Metod	s. 14
Valet av kvalitativ metod	s. 14
Kunskapsinventering	s. 15
Urval samt kontakt med informanterna	s. 15
Utformandet av intervjuguiden	s. 15
Intervjuer via MSN Messenger	s. 16
Etiska aspekter	s. 16

Resultatredovisning s. 17

Informanterna s. 17

1. Bakgrund s. 17

2. Egen upplevelse av studierna s. 18

3. Bemötande från universitetet s. 19

4. Den sociala miljön s. 20

5. Motivation, förväntningar och framtid s. 21

Resultatdiskussion s. 22

1. Bakgrund s. 22

2. Egen upplevelse av studierna s. 23

3. Bemötande från universitetet s. 24

4. Den sociala miljön..... s. 25

5. Motivation, förväntningar och framtid..... s. 26

Slutsatser och slutdiskussion s. 26

Referenser

Bilaga 1: Intervjuguide

Inledning

Denna uppsats handlar om hur hörselskadade studenter upplever sina studier på högskolan. Enligt Hörselskadades riksförbund är det endast 10-15 procent av hörselskadade elever som går vidare till högskolestudier efter gymnasiet. Denna siffra kan jämföras med 45 procent av elever utan hörselskada (HRF årsrapport 2007).

Jag valde att skriva denna uppsats för att jag var nyfiken på hur hörselskadade studenter upplever sina studier samt varför de valt att studera vidare efter gymnasiet. Intervjuer har gjorts med fem hörselskadade studenter som berättat om sina erfarenheter av att studera på universitetet. Syftet var att få en uppfattning om varför de valt att studera på universitetet, hur de upplevde studierna, hur deras sociala umgänge såg ut samt hur de ser på sin framtid.

Sverige nämns ofta som ett föregångsland när det gäller handikappolitik. Under 60- och 70-talen förändrades synen på handikapp, från ett medicinskt perspektiv till ett politiskt. Detta gjorde att synen på handikapp ändrades och nu ändrades från att tidigare ha setts som en personlig egenskap till att ses som en orsak av förhållandet mellan individen och samhället. Detta gjorde handikappfrågan till en jämlikhetsfråga (Lunds universitet, 2003:223).

Informanterna i denna uppsats har alla olika bakgrunder, erfarenheter och identiteter och deras berättelser är både lika och olika. Dock tror jag att de genom att ha samma funktionshinder kan relatera till och förstå likartade händelser och miljöer. Det är dock viktigt att komma ihåg de individuella förutsättningar som var och en har. Familjebakgrund och personliga egenskaper är nog så viktiga faktorer som har format dessa personer till dem de är och de val de gjort. Dock tror jag att det faktum att ett funktionshinder kan prägla ens vardag på många olika sätt, kan göra att personer som har ett funktionshinder kan dela vissa perspektiv och erfarenheter även om deras personligheter och livserfarenheter skiljer sig åt.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att få en bild av studenter med funktionshinderns studiesituation samt uppfattning om att studera på högskolan. Följande frågeställningar har formulerats:

- Hur är studenternas inställning till högskolestudierna?
- Hur ser kontakten med universitetets anställda ut?
- Hur ser kontakten med andra studenter ut?
- Hur ser studenterna på resultatet av studierna och sin framtid?

Avgränsningar

Denna studie handlar om situationen vid universitet i Sverige och således dras inga slutsatser om situationen vid andra universitet i andra delar av världen. Jag har valt att avgränsa min informant grupp till personer mellan 20-25 år som studerar på högskolan. Förutom åldern och studiebakgrunden var självfallet kriteriet att informanterna skulle ha en hörselskada. I denna studie har jag valt att endast fokusera på studenter med hörselskador och således har inga döva informanter deltagit eller personer med andra typer av funktionshinder.

Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med ett abstract och därefter finnes innehållsförteckningen. Efter den följer inledning med syfte, frågeställningar samt avgränsningar. Sedan följer en bakgrund där begreppet funktionshinder samt hörselskador diskuteras, lagstiftning och utbildningsmöjligheter samt ett avsnitt om de stödåtgärder som universitetet erbjuder presenteras. Sedan redovisas tidigare forskning, en teoretisk bakgrund, metodavsnitt, resultatredovisning samt resultatdiskussion. Sedan följer slutdiskussion med slutsatser, referenslista samt uppsatsens bilagor.

Bakgrund

Att studera med ett funktionshinder

För några decennier sedan var akademiska studier problematiskt för personer med funktionshinder. Inte bara rent tekniskt har möjligheterna ökat, utan även omgivningens attityder och inställning till personer med funktionshinder har ändrats. Likaså har samhällets attityd till personer med funktionshinder och deras rättigheter ändrats på senare år. Handikappombudsmannen konstaterar att antalet studenter som tar kontakt med handikappsamordnare på skolorna visar på en ökning av studenter med funktionshinder som studerar på högskolor och universitet. Utöver detta antas det finnas ytterligare en stor grupp som inte använder några speciella stödåtgärder och som alltså inte inräknas i denna statistik. Man kan förvänta sig att antalet studenter med funktionshinder kommer att öka successivt de närmaste åren (Handikappombudsmannen).

Personer med funktionshinder ska ha lika möjligheter till högskoleutbildning som alla andra. Detta slår FN: s standardregler för delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning fast och dessa regler har Sverige förbundit sig att följa.

Handikappombudsmannen (HO) grundar sitt arbete på FN: s standardregler där det står det skrivet att:

”Staterna bör erkänna principen om lika möjligheter till utbildning på grundskole-, gymnasie- och högskolenivå för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning” (FN: s standardregler)

För att möjliggöra detta bör staterna ha en klar policy inom utbildningsväsendet samt tillåta anpassning av läroplanen och lärosäten. I ett samhälle som ska respektera och ta till vara alla individer utgör utbildning ett viktigt steg. Att ha ett utbildningssystem som är tillgängligt för alla borde vara en självklarhet och att alla människor ska ha möjlighet att studera är en viktig del i ett demokratiskt samhälle. Sveriges regering poängterar i sin proposition ”*Den öppna högskolan*” (2001/02:15) vikten av att högskolan skall vara tillgänglig för alla oavsett bakgrund, etnicitet eller funktionshinder. Universiteten ska stå för insatser för att underlätta studiesituationen t.ex. genom att utföra anpassning av lokaler eller erbjuda olika former av stöd vid föreläsningar och examinationstillfällen. Dessa åtgärder ska även kunna anpassas efter varje individs behov av stöd.

Sedan 2002 gäller lagen om likabehandling av studenter i högskolan (2001:1286). Denna lag skall främja lika rättigheter och motverka diskriminering på grund av bland annat funktionshinder (www.sisus.se).

Statistik rörande de största grupperna av kända studenter och forskarstudenter med funktionshinder.
Siffrorna anger endast antalet studenter som varit i kontakt med samordnaren för studenter med funktionshinder vid något/någon av landets universitet och högskolor (www.studeramedfunktionshinder.nu)

	Kvinnor	Män	Antal
Hörselskadade studenter (utan tolk)	115	72	187

Begreppet funktionshinder/handikapp

I denna uppsats utgår jag från att ett handikapp är relaterat till miljö. En funktionsnedsättning behöver inte vara handikappande utan handikappet uppkommer snarare i den situationen man befinner sig i och alla människor kan vara handikappade i någon situation. Dammert (1996) skriver i boken *Handikapp vad är det?* att man med handikappade menar människor som pga. en skada eller sjukdom har en varaktig funktionsnedsättning och som följd av denna, och brister i samhället, möter svårigheter i den dagliga livsföringen (Dammert 1996 s 6). Dammert menar att det är viktigt att i definitionen av handikappbegreppet skilja skadan från handikappet. En funktionsnedsättning är den begränsning i funktionsförmågan som är en följd

av skadan eller sjukdomen. Handikapp är de konsekvenser som uppstår i mötet mellan en person som har en funktionsnedsättning och omgivningen. Dammert menar att om man ser handikappet som en orsak av miljö snarare än individen så förskjuter man orsaken till handikappet, från individen till miljön (Dammert 1996).

Tielman (2003) skriver om hur handikapp ibland kan framställas som något personen är och som en egenskap hos denne istället för att se ett handikapp som något situationsbundet. Inom samhällsvetenskaplig forskning pratar man om "det relativa handikappbegreppet" (Tielman s. 28). Då står begreppet handikapp för det som uppkommer i mötet mellan individen och dennes miljö. Ett funktionshinder behöver inte automatiskt betyda att personen är handikappad i alla situationer. Handikapp beskriver en individuell egenskap och det relativa handikappbegreppet beskriver relationen mellan människan och omgivningen. Med begreppet funktionshinder menas en fysisk begränsning i hur en person fungerar, här handlar det om den individuella kroppen menar Tielman. Begreppet handikapp syftar på relationen mellan kropp, miljö och prestationskrav (Tielman 2003). Det är alltså av vikt att hålla isär begreppen "funktionshinder" och "handikapp". Dock används ofta begreppet handikapp i vardagligt tal då det egentligen syftas på funktionshinder. Dock menar Tielman att de inte helt och hållet sammanlänkas.

WHO: s och Socialstyrelsens definition av handikapp

Världshälsoorganisationen (WHO) antog 1980 en internationell klassificering av skada, sjukdom, funktionsnedsättning och handikapp. Denna heter International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps och förkortas ICDH. Detta klassifikationssystem utarbetades av Philip Wood på uppdrag av WHO och blev år 1997 översatt till svenska av Socialstyrelsen med godkännande av WHO. I den svenska översättningen definieras begreppen funktionsbegränsning som *varje förlust eller avvikelse i psykologisk, fysiologisk eller anatomisk struktur eller funktion* och Handikapp som *en olägenhet för en given person och en följd av en funktionsbegränsning eller en begränsning av förmåga som inskränker eller hindrar fullföljandet av en roll som är normal med hänsyn till personens ålder, kön, sociala och kulturella förhållanden* (SoS 1997 s 13 ff).

Begreppet "funktionsnedsättning" innefattar ett stort antal olika funktionshinder i befolkningsgrupper överallt i världen. Människor kan ha funktionsnedsättningar på grund av fysiska eller intellektuella skador eller sjukdomar, syn- eller hörselskador eller -sjukdomar, medicinska tillstånd eller mentalsjukdomar. Sådana skador, tillstånd eller sjukdomar kan vara av bestående eller övergående natur.

Socialstyrelsen skriver att "handikapp" avser en förlust eller en begränsning av möjligheterna att delta i samhällslivet på samma sätt som andra. "Handikapp" beskriver mötet mellan människor med funktionsnedsättning och omgivningen (SoS 1997).

Hörselskador

Gruppen hörselskadade i Sverige är en stor grupp, en miljon räknas vara mer eller mindre hörselskadade. De flesta av dessa har blivit hörselskadade som vuxna (Riksförbundet DHB). Denna grupp använder ofta hörapparat men är inte så ofta teckenspråkskunnig. De som föds med sin hörselskada eller får hörselskadan i tidig ålder kallas barndomshörselskadade. Det finns cirka 40.000 barn och ungdomar med hörselskador i Sverige (Riksförbundet DHB). Det finns olika orsaker till hörselskador, de kan vara förvärvade under fosterlivet eller förlossning, vara medfödda, ärftliga eller uppkomma senare i livet t.ex. genom en sjukdom. Effekterna av en hörselskada är olika, men en gemensam nämnare är att de som drabbas har svårigheter att uppfatta svaga ljud och behöver någon form av förstärkning. När hörselskadan uppkommit i tidig ålder blir den en del av identiteten genom hela livet. För de personer som får hörselskadan vid födelsen kan språk- och talutvecklingen påverkas eftersom barnet inte hör omgivningens språk. Lättare hörselskador påverkar inte tal och språkutvecklingen medan en grav hörselskada hämmar den eller leder till att språkutvecklingen uteblir helt.

Hörselskador kan delas in i olika kategorier, lindriga/lätta hörselskador, medelsvåra och grava/svåra hörselskador och dövhet. Graden av hörselskadan påverkar talet och förmågan att uppfatta vad som sägs (Hörselboken). Gullacksen (2002) skriver att den åtskillnad man brukar göra mellan en hörselskada och dövhet är att en person med en hörselskada kan bli hjälpt av en hörapparat vid kommunikation med andra medan den som är döv är beroende av teckenspråk.

De som har en grav hörselskada kan vara beroende av stöd vid kommunikationen med andra som t.ex. användning av teckenspråk eller TeckenSomStöd (TSS). För den som för sin hörselskada i vuxen ålder påverkas inte talet och språket eftersom denne redan har ett utvecklat tal och språk. Denna grupp kan oftast få stor hjälp av hörapparater. Ungefär 235 000 personer i yrkesverksam ålder har en hörselskada, medan den största gruppen hörselskadade består av personer över 65 år (Gullacksen 2002).

Hörapparater är det viktigaste hjälpmedlet för hörselskadade. En hörapparat sätts i örat och förstärker ljuden och underlättar på så sätt att höra det som sägs eller sker. De flesta hörapparater idag är digitala och idag har möjligheten att efterlikna den normala hörselförmågan ökat. Men den kan inte fullt ut återgå hörseln som ett normalt öra (Gullacksen

2002). Hörapparaten kan inte sortera bort ljud och förstärker alltså även vissa ”onödiga” ljud som t.ex. trafikbuller eller sorl. Personen tvingas då själv sortera bort dessa ljud för att kunna uppfatta tal och detta menar Gullacksen är mycket tröttande. Detta problem är lite mindre då man använder en teleslinga och mikrofon som sänder ljud direkt till hörapparaten.

Begreppet hörselskada är väldigt brett och kan innefatta personer som har en lätt hörselnedsättning och endast behöver lite förstärkning till personer med grava hörselskador som i det närmaste är döva (Dammert 1995). Likaså kan det skifta från tillfälle till tillfälle hur pass märkbar hörselskadan är. I gynnsamma förhållanden, t.ex. vid bra akustik och lugn och tyst ljudmiljö kan det ofta vara lättare att höra än vid de tillfällen då man befinner sig i en miljö med störande bakgrundsljud. Hörselskadan påverkas av den situation som individen befinner sig i, hörselskadan blir ett handikapp först när omgivningen gör den till det (Dammert 1995). Hur människor runt omkring reagerar har stor betydelse för hur pass handikappande hörselskadan blir. I ett sällskap där personerna talar tydligt och ljudmiljön är bra är kanske inte hörselskadan ett problem medan den i en annan situation kan vara mer begränsande. Användandet av teckenspråket inom gruppen hörselskadade varierar, likaså användning av hjälpmedel och skolgång. Gruppen hörselskadade är således en mycket bred och varierad grupp.

Lagstiftning

Antalet högskolestudenter med funktionshinder ökar. Därmed ökar också lärosätenas behov av en verksamhet som fungerar för alla redan från början. Sedan 2002 gäller lagen om likabehandling av studenter i högskolan (2001:1286). Denna lag ska främja lika rättigheter och motverka diskriminering på grund av bland annat funktionshinder (Sisus). I lagen om likabehandling av studenter i högskolan definieras funktionshinder som varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar i personens funktionsförmåga.

Begränsningen kan bero på en skada eller en sjukdom som fanns vid födseln, har uppstått senare i livet eller kan förväntas uppstå. Begränsningen av funktionsförmågan måste alltså bestå över en längre tid. Sjukdomar som kan förväntas begränsa funktionsförmågan i framtiden omfattas av lagen.

Sveriges lärosäten ska ta fram likabehandlingsplaner för att motverka diskriminering, bland annat av studenter med funktionshinder. Det är lärosätenas eget ansvar att se till att studiemiljön fungerar för alla och skolorna ska upprätta en plan för likabehandling av studenterna. Syftet med denna lag är att undvika diskriminering vid olika skeden på universitetet. Om diskriminering ändå skulle ske är det skolans ansvar att utreda detta och

vidta eventuella åtgärder. Utöver traditionella diskrimineringsfall kan även situationer där skolan t.ex. inte utformat lokaler utifrån funktionshindrades studenters behov räknas som diskriminering (Handikappombudsmannen).

År 2005 undersökte HO hur skolorna i Sverige levde upp till dessa krav genom att skicka ut en enkät. Av totalt 39 deltagande högskolor av uppgav 37 att de hade en likabehandlingsplan. Dock var det bara drygt hälften som uppgav att de i frågor gällande t.ex. undervisning och examination beslutar med avseende på studenter med funktionshinder. HO menar att det är en stor del av Sveriges lärosäten som inte har någon likabehandlingslag eller i vissa fall ens känner till kravet på att ha en sådan slås fast i lag (Handikappombudsmannen).

Handikappombudsmannen skriver att enkäten visade att lärosätena inte har lyckats integrera funktionshinderperspektivet i sitt arbete och menar att det krävs mer aktivt stöd för att detta ska bli framgångsrikt samt en ökad kunskap vid lärosätena.

I USA finns det en specifik lagstiftning kring hörselskador och utbildning. Bakgrunden till detta är att det efter andra världskriget uppstod situationer då krigsveteraner studerade på högskolor med hjälp av en federal lagstiftning (Antonson, Danermark 1994). På 50 talet uppkom möjligheten till högre studier för dem som inte tidigare haft tillgång till detta. Detta ledde i sin tur till att attityder kring vem som kunde och skulle beviljas en plats i högre studier förändrades. 1973 kom också ett nytt avsnitt i "Rehabilitation Act" som gav handikappades tillträde till högre studier federalt stöd. 1989 kom en ny lag som är en utveckling av tidigare lagstiftning (Antonson, Danermark 1994).

Skolformer för döva och hörselskadade

Det finns olika skolformer för barn och ungdomar med hörselskador; specialskolor, hörselklass och integrerad skolgång i hemkommunen (Riksförbundet DHB). Om eleven har en grav hörselnedsättning och är helt beroende av teckenspråk finns det flera specialskolor som statens Specialskolemyndighet (SPM) ansvarar för och där undervisningen sker på teckenspråk. Det finns även så kallade hörselklasser som endast består av elever med hörselskador och där läraren har en speciell hörselpedagogutbildning. Klasserna består oftast av färre elever och lokalerna är speciellt anpassade med t.ex. speciell akustik och hörseltekniska hjälpmedel används. I denna skolform används talad svenska men teckenspråk är ofta ett ämne på schemat. Många elever med hörselskador går integrerade i en klass med hörande elever och får då använda sig av hörapparater och teleslinga. Extra stöd som t.ex. extra lärare, anpassning av klassrum och dylikt betalas av kommunen. I Örebro finns Riksgymnasiet för döva (RGD) och hörselskadade (RGH) som har riksintag. Utöver

riks gymnasiet finns det två gymnasieskolor, Katrinelunds gymnasiet i Göteborg och Alviksskolan i Stockholm, som har hörselklasser (Antonson och Danermark 1994).

I Sverige finns det inget speciellt universitet för döva och hörselskadade studenter, men med olika former av hjälpmedel som t.ex. tolkar eller hörapparater är det möjligt för döva och hörselskadade att ta del av undervisningen vid alla Sveriges universitet. Antonson och Danermark (1994) skriver att det inte finns några speciella högskole- eller universitetsutbildningar för döva och hörselskadade studenter i Sverige.

Västanviks folkhögskola är Sveriges enda folkhögskola för vuxna döva och all undervisning på skolan bedrivs på teckenspråk. Skolan har funnits sedan 1969 och erbjuder utbildningar både i form av program och av kurser.

Gallaudet University i USA erbjuder möjlighet för döva och hörselskadade att studera i en teckenspråkig universitetsmiljö. Gallaudet University, som grundades 1864, har teckenspråk (ASL) som officiellt språk. Längre var detta den enda möjligheten för döva i USA att studera på universitetet. 1968 grundades National Technical Institute for the Deaf (NTID) i New York och är ett campus där döva och hörande studenter integreras. Både NTID och Gallaudet university har hela USA som upptagningsområde (Antonson, Danermark 1994).

Stödåtgärder för studenter med funktionshinder vid Lunds universitet

Antalet funktionshindrade studenter på Lunds universitet som använder sig av stöd för funktionshinder är cirka 250 per läsår (Lunds universitet, 2003:233). Utöver denna grupp finns de studenter som valt att inte använda sig av något stöd. På Lunds universitet finns avdelningen för handikappverksamhet som erbjuder stöd åt studenter med funktionshinder. De jobbar, tillsammans med de olika institutionerna, för att erbjuda studenter med funktionshinder samma möjligheter till studier som alla andra, en hög kvalitet på undervisningen samt en bra studiemiljö. Lunds universitet har utifrån Lagen om likabehandling av studenter arbetat fram en handlingsplan som innehåller mål som skall uppnås för att främja studenters lika rättigheter. Lunds universitet skriver på sin hemsida att universitetet aktivt skall verka för att;

studenter med funktionshinder erbjuds sådant generellt eller pedagogiskt stöd att dessa så långt som möjligt kan bedriva studier på samma villkor som studenter utan funktionshinder. Information om funktionshinder ingår i utbildning av lärare, handledare och annan personal på universitetet i syfte att åstadkomma en miljö som främjar likabehandling oavsett funktionshinder. (www.lu.se)

Universitetet uppger att de arbetar aktivt med att anpassa undervisningslokaler samt studieformer för att studenter med olika typer av funktionshinder ska kunna studera vid universitetet. Lunds universitet erbjuder en rad olika stöd för studenter med funktionshindrade

studenter. Enligt universitetets hemsida finns möjligheten att få anteckningshjälp av en kurskamrat som sedan får kostnaderna för detta ersatta av universitetet. Även mentorsstöd och teckenspråkstolk vid föreläsningar och grupparbeten erbjuds. Region Skåne är de som ansvarar för tekniska hjälpmedel under högskolestudierna och på universitetets hemsida uppmanas studenter att kontakta landstinget för sådana frågor.

En rad andra stöd som inte är relevanta för hörselskadade och döva studenter erbjuds också, men då detta inte ryms inom uppsatsens syfte ges inte någon beskrivning av dessa.

Tidigare forskning

Forskning om hörselskadade studenter i Sverige

År 1994 presenterade Sivert Antonson och Berth Danermark *Döva och hörselskadade i högskolestudier – en kommenterad litteratur översikt* på högskolan i Örebro. Denna översikt syftade till att presentera en så heltäckande bild som möjligt av forskningen kring döva och hörselskadade studenter på högskolan och författarna har sökt i ett antal databaser, tidskrifter och litteraturförteckningar. Litteraturöversikten utgjorde den första delrapporten i projektet ”Döva och hörselskadade i högskoleutbildningen” som påbörjades under 1993. Antonson och Danermark skriver i inledningen att området är förhållandevis utforskat. I denna litteraturöversikt presenteras den forskning som hittills gjorts inom området och vad denna kommit fram till. Vid tiden för denna undersökning, 1994, fanns det med ett undantag inga resultat från forskning kring döva och hörselskadade studenter på högskolan skriver Danermark och Antonson. De nämner att utöver deras studie så känner de till fyra studier vid Högskolan i Örebro, Lärarhögskolan i Stockholm samt Stockholms universitet. I *Döva och hörselskadade i högskolestudier – en kommenterad litteratur översikt* presenterar Antonson och Danermark olika kvalitativa samt kvantitativa slutsatser. De kvalitativa slutsatserna är att främst mainstreaming har en central roll i de studier som granskats. Mainstreaming innebär integration i hörande klasser och en icke speciellt anpassad studiesituation. Om den sociala integrationen är bristfällig är risken för utslagning stor. De som är framgångsrika i sina studier är de som väl socialt integrerade. Överlag anses döva och hörselskadade ha en positiv syn på sina studier. Däremot visar hörande studenter ofta en avvikande hållning gentemot de döva och hörselskadade studenterna och detta uttrycks i de situationer där de döva och hörselskadade studenterna avviker från det som de hörande studenterna upplever som ett normalt beteende (Antonson, Danermark 1994).

Sivert Antonson presenterade 1998 avhandlingen *Hörselskadade i högskolestudier – möjligheter och hinder* vid Linköpings universitet. Avhandlingen behandlar hörselskadade i högskolemiljön både ur ett socialt och fysiskt perspektiv. Antonson tar upp de hinder och möjligheter som en student med hörselskada kan stöta på under studierna. Antonson presenterar olika pedagogiska modeller samt teorier kring kulturell identitet och funktionsnedsättning. Antonson antar att hörselskadades högskolestudier har en komplexitet samt innefattar många samverkande faktorer och att olika delar hänger ihop och går i varandra (Antonson 1998). Antonson presenterar fyra teman kring vad som kan påverka en hörselskadad students möjlighet att bedriva högskolestudier; kommunikation, identitet, trötthet samt integrering. Vissa av de informanter som deltog i studien hade utvecklade strategier för att hantera och klara av interaktion medan vissa inte hade dessa strategier och därmed utvecklat en känsla av utanförskap. Antonson skriver om svårigheten att befinna sig i två världar, det som för en hörselskadad är att vara mittemellan den hörande och den döva världen.

Antonson tar även upp trötthet och hur den främst påverkas av att en hörselskadad student hela tiden får anstränga sig för att kunna följa med i det som sägs. Förhållningssättet till att inte höra skiljer sig hos hörselskadade jämfört med hörande. Antonson menar att en orsak till detta är att en person med en hörselskada ofta känner oro inför att missa delar av den muntliga informationen och därför läser in allt studiematerial för att täcka allt. När kommunikation är problematisk och tröttheten stor kan detta leda till att vissa studenter upplever social isolering. Antonson påpekar att flera av hans informanter mötte olika svårigheter under sin studietid men att det även fanns många situationer där hörselskadan inte utgjorde ett problem men att många hörselskadade studenter i mötet med den akademiska miljön och den sociala miljön däri ställs inför en rad svårigheter.

Denna problemfokuserade bild som dessa resultat ger fick inte medhåll då det gjordes en enkätundersökning bland hörselskadade studenter på högskolan 1993. Denna visade att de hörselskadade studenterna kände en viss ökad ensamhet, oro och sämre socialt stöd men att de var väldigt engagerade i studierna samt inte var mer stressade än hörande studenter (Danermark, Ström-Sjölund & Borg, refererad i Danermark & Coniavitis Gellerstedt 2003).

Gullacksens studier om hörselskadade i arbetslivet

Gullacksen har publicerat ett flertal studier som främst fokuserar på hörselskador relaterat till arbetslivet t.ex. *Hörselskadade i arbetslivet, ett stress/kontroll perspektiv* (1993) och *När hörseln sviktar: om livsomställning och rehabilitering* (2002). Gullacksen (1993) utgår från

att hörselskadade använder sig av copingstrategier för att hantera stress. Hörselskadade tvingas utveckla specifika strategier för att kontrollera tillvaron, detta är dock inte något unikt för just hörselskadade. Gullacksen gjorde intervjuer med 33 förvärvsarbetande personer som hade en hörselskada och syftet med studien var att belysa situationer som kan råda för hörselskadade i arbetslivet. Fokus var på den inverkan en hörselskada kan ha för t.ex. den sociala gemenskapen på en arbetsplats. Hörselskadan spelar då en stor roll i kommunikationen mellan människor och den sociala gemenskapen kan bli lidande. Många gånger hindrar hörselskadan ett deltagande i den sociala gemenskapen och det leder till att det sociala stödet brister och ger konsekvenser för välmåendet (Gullacksen 1993).

Gullacksen (2002) skriver om hur psykosociala konsekvenser av en hörselnedsättning kan vara svårare att kartlägga än de rent medicinska. Hur hörselskadan påverkar varierar från person till person beroende på dennes personliga förutsättningar. Gullacksen tar upp personlighet, erfarenheter, vilken fas i livet man befinner sig i samt situation och sammanhang som exempel på faktorer som påverkar. Det kan uppstå både direkta psykosociala följder som t.ex. missuppfattning vid ett samtal och indirekta följder som att individen upplever ensamhet och drar sig undan i umgänge med andra för att undvika missförstånd. Situationer som har en för andra dold koppling till hörselnedsättningen kopplas ofta till personligheten, som att ensamheten är självvalt på grund av blyghet. Gullacksen menar att hörselproblem se olika ut för alla men att det trots allt går att dra några generella slutsatser om problem som nästan alla hörselskadade mer eller mindre känner igen.

Gullacksen skriver om hur det är vid kommunikation med andra som hörselskadan blir handikappande. Att som hörselskadad uppfatta ett samtal kräver stor koncentration och aktivering av flera sinnen. Det som sker då kallar Gullacksen *direkta hörselstrategier* (Gullacksen 2002 s 31). Detta kan t.ex. vara att placera sig på en speciell plats i ett rum för att göra läppavläsning möjlig, att genom att fråga om försäkra sig om att man har uppfattat allt eller att vara extra uppmärksam så att man säkert ser vem det är som talar.

Gullacksen diskuterar situationer då hörselskadan gör att kommunikationen med andra blir lidande och leder till missförstånd. Genom att höra fel svarar man också fel. Det blir svårt att följa med i diskussioner med många deltagare och att inte höra kan leda till att man inte svarar på tilltal och det blir svårt att följa med i samtal. Gullacksen menar att många hörselskadade kan identifiera dilemmat om hur många gånger man frågar om då man inte hört. Efter att ha frågat om flera gånger väljer många att låtsas som att de hört. När man ställs inför pinsamheter och risken att göra bort sig väljer många att inta en passiv roll och Gullacksen

menar att detta är en följd av hotet mot självbilden samt att detta föder en känsla av utanförskap och isolering.

Det har även gjorts en rad enkätundersökningar rörande hörselskadades situation i arbetslivet (exempelvis Hetú 1996, Söderlind 1993, Backenroth 1996 ref. i Danermark, Coniavitis Gellerstedt 2003). Men då studier av denna typ inte är direkt relaterade till denna uppsats och dess syfte väljer jag att inte beskriva dessa närmre.

Internationell forskning om hörselskadade studenter

Antonson och Danermark (1994) skriver att det är i USA som den mesta forskningen kring dövhet och hörselskador har ägt rum. En stor andel forskning kommer från National Technical Institute for the Deaf (NTID) samt även, dock i mindre skala, från Gallaudet University. Den mesta forskningen rör döva studenter även om det är relativt jämt.

I en undersökning gjord av Saur, Popp-Stone och Hurley- Lawrence (1987, refererad i Antonson & Danermark 1994) studerades sambanden mellan studenters bakgrund, kommunikationskaraktäristiska och teoretisk utveckling och jämförelser gjordes mellan hörande och hörselskadade studenter. Data från klassrumsobservationer analyserades och visade att det inte behöver vara så att hörselskadan hindrar en student från att kommunicera och vara framgångsrik i sina studier utan detta varierar hos olika individer. Som grupp är dock hörselskadade mindre deltagande än hörande och det är olika beroende på graden av hörselskadan då de med lindriga hörselskador lyckas bäst. De hörselskadade studenterna var även tystare i klassrummet jämfört med hörande studenter. Detta menas bero på kommunikationssituationen och inte på den enskilde studenten (Antonson, Danermark 1994).

Foster (1989, refererad i Antonson & Danermark 1994) gjorde en undersökning där döva studenter från NTID intervjuades. Studenterna beskrev hinder som de stötte på i undervisningen, t.ex. brister i den tekniska utrustningen och hinder i konversationen med andra studenter. De använde sig av olika strategier för att hantera detta, allt från att fuska till att använda sig av handledare och extra undervisning. De fick lägga ner mer tid på skolarbetet än sina hörande kamrater och upplevde social isolering.

Teori

Coping

Coping har blivit ett vanligt begrepp i forskning kring hur människor använder sig av olika strategier i stressfyllda situationer. Monat och Lazarus (1991, refererad i Gullacksen 2002) definierar coping som olika ansträngningar som en individ gör för att övervinna och hantera

tillstånd som innebär hot, skada eller utmaning och som individen upplever överstiger de resurser denne har. Coping är de sätt som en person tar till för att undvika eller minimera en oönskad stressreaktion och genom att utveckla olika coping- och stress strategier blir det möjligt att få kontroll över tillvaron. Copingbegreppet har på senare år ofta använts för att beskriva och förstå hur personer med funktionshinder hanterar tillvaron. Coping-strategierna är egentligen vanliga beteenden och därför blir det viktigt att förstå var individs upplevda stressituationer och vad denne upplever som stressfullt.

Gullacksen beskriver olika skeenden och delar av copingteorin. Under den inledande perioden kommer överlevnadsstrategierna som ”agerar mot kortsiktiga mål i den sociala överlevnadens tjänst” (Gullacksen 2002 s 90). Tidsperspektivet är kort och personen strävar efter överlevnad i stunden. De strategier man använder sig av fungerar bra kortsiktigt men i det långa loppet kan de leda till konsekvenser som att kontakten med vänner tunnast ut menar Gullacksen. Gullacksen menar att döljandet är en vanlig strategi. Det kan vara mer eller mindre medvetet eller ha olika syften och är knyttat till sitt sammanhang. Genom att använda sig av olika döljandestrategier är det möjligt att dölja hörselskadan och passera som ”normalhörande” genom t.ex. inte fråga om, chansa på rätt svar, bara prata själv eller svara ”vet inte” (Danermark, Coniavitis Gellerstedt 2003).

Hétu med flera (1988) visade på det komplexa samband och relationen mellan funktionsnedsättningen och handikappet och delar upp primära och sekundära handikapp. Primära handikapp är de direkta konsekvenser som en hörselnedsättning ger medan de sekundära är en följd av det anpassningsarbetet för att hantera handikappet (Gullacksen 2002).

Hallberg (1992) har belyst copingprocessen utifrån två perspektiv som styr de sätt som antas i en krävande situation. Dessa två benämns som att ”behärska den sociala scenen” samt ”undvika den sociala scenen” och syftar på hur en individ antingen kan på ett aktivt sätt skaffa sig kontroll vid möten respektive använda sig av döljande strategier mot sig själv eller omgivningen (Gullacksen 1993). Hallberg (1992) menar att det som styr den hörselskadades val av coping strategi är en önskan om att skydda självbilden och självkänslan från att ”misskrediteras av omgivningen” (Gullacksen 1993 s 137).

Gullacksen om psykosociala konsekvenser av att höra dåligt

Gullacksen (2002) menar att en hörselnedsättning är ett dolt handikapp och att detta kan leda till att man även döljer följderna av hörselnedsättningen. Gullacksen menar att en hörselnedsättning får konsekvenser för kommunikationen och samspelet med andra och då blir en central del i det sociala livet. I ett sammanhang där talet är i centrum måste

koncentrationen vara total. Direkta kompensationer som görs kallar Gullacksen för direkta hörselstrategier. Detta innebär mycket arbete som dock är dolt för omgivningen.

Läppavläsning, att fråga om för att försäkra sig om att man uppfattat korrekt och extra uppmärksamhet i situationen är exempel på sådana hörselstrategier. Detta arbete med att kompensera hörselnedsättningen innebär mycket arbete för individen. Detta arbete syns oftast inte för omgivningen men är mycket uttröttande och tar mycket extra kraft och energi.

Gullacksen menar att den hörselskadades egen attityd till sin hörselnedsättning visar sig i hur man väljer att förhålla sig till omgivningen och de hinder som kan uppstå, t.ex. om man väljer att informera andra om sin hörselnedsättning.

För hörselskadade är det ett dilemma att samtidigt ha en önskan om att dölja hörselskadan samtidigt som man är beroende av hur människor i ens omgivning agerar för att göra kommunikation så smidigt som möjligt. Gullacksen skriver att eftersom en hörselnedsättning inte är ett synligt handikapp så glöms den ofta bort, trots att den hörselskadade informerat om den. Det enda synliga tecknet på att en person har en hörselskada är hörapparaten och detta kan vara en tydlig påminnelse för omgivningen. Gullacksen menar dock att hörapparaten ibland kan lura omgivningen att tro att personen nu har fått en normal hörselförmåga.

I mötet med andra människor ställs den som har en hörselskada inför flera knepiga situationer. Att inte höra alls, höra fel och därmed svara fel, missuppfatta eller missa information är exempel på saker som kan relateras till hörselskadan. Detta kan för vissa upplevas som väldigt stressande. När man ställs inför dessa svårigheter kan det leda till en känsla av utanförskap och isolering menar Gullacksen.

En del hörselskadade väljer att dölja sin hörselskada genom att inta en passiv roll i relationer till andra. Gullacksen menar att detta innebär en risk att en känsla av utanförskap och isolering uppstår. Det finns de som väljer att närvara vid olika sociala sammanhang för att inte ”glömmas bort” trots att de inte själva känner sig helt och hållet delaktiga.

Metod

Valet av kvalitativ metod

Denna uppsats är av kvalitativ samt deskriptiv karaktär. Den är deskriptiv då jag beskriver en viss urvalsgrupps situation och söker förståelse för denna. Då jag i denna uppsats söker en djupare förståelse för och beskriver en situation och dess innebörd valde jag att ha en kvalitativ ansats. Till uppsatsens empiriska del valde jag att göra intervjuer med personer som tillhör den grupp som denna uppsats fokuserar på, dvs. hörselskadade. Valet av intervju som

metod baseras på att jag vill få en djupare förståelse för individers tankar kring ämnet och under en intervju kan man få en bild av någons tankar kring en viss företeelse. Uppsatsen fokuserar på en specifik grupp, hörselskadades, tankar och erfarenheter av en speciell situation dvs. högskolestudier.

Kunskapsinventering

Innan jag påbörjade arbetet med denna uppsats sökte jag i bibliotekskatalogerna LOVISA och ELIN för att få fram relevant litteratur till denna uppsats. Vid sökningen fick jag fram olika böcker och rapporter av vikt, som exempelvis Antonsons *Hörselskadade i högskolestudier – möjligheter och hinder*.

Urval samt kontakt med intervjupersonerna

Kriteriet för deltagande i denna uppsats var att informanten deltar eller under den senaste tiden deltagit i högskolestudier i Sverige. Informanten skulle dessutom ha en hörselskada. Urvalet för denna uppsats var därför strategiskt och medvetet. Då jag själv är hörselskadad och under min skolgång gått i hörselklasser hade jag sedan innan kontakt med en del hörselskadade. Jag tog kontakt med några personer som var i lämplig ålder och studerade vid högskolan. Jag använde mig av ett bekvämlighetsurval, dvs. jag tillfrågade de som jag visste att jag kunde komma i kontakt med. Jag har träffat alla informanterna tidigare. Kontakt med informanterna togs genom att jag skickade ut ett email där jag berättade om min uppsats och dess syfte samt frågade om de ville ställa upp på en intervju. Då jag fått ett positivt svar från informanten bestämdes en tid för intervjun som utfördes via MSN och var tänkta att vara cirka 45-60 minuter.

Utformandet av intervjuguiden

Vid förberedelsen inför intervjuerna samlades en rad olika ämnen in som jag var intresserad av att utforska. Dessa strukturerades så småningom in under fem rubriker: Bakgrund, Egen upplevelse av studierna, Bemötande från universitetet, Den sociala miljön samt Motivation, förväntningar och framtid. Utifrån dessa teman formulerades sedan frågor med stöd av tidigare publicerad litteratur på området. Antonsons intervjuguide som finns publicerad i dennes avhandling *Hörselskadade i högskolestudier – möjligheter och hinder* (1998) har använts som grund och inspiration för utformandet av frågorna.

Intervjuer via MSN Messenger

MSN Messenger är ett program utvecklat av Microsoft som gör det möjligt att skicka direktmeddelanden via Internet. Utöver textchatt kan man använda mikrofon och webbkamera vid kommunikation. I juni 2006 lanserades en ny version av tjänsten som nu kallas Windows Live Messenger.

Eftersom intervjuerna skedde via MSN var det av stor vikt att ha tydliga frågor och frågor som är möjliga att svara på via skrift. Min ambition var att använda mig av semistrukturerade intervjuer för att låta informanten i hög grad styra samtalet. Dock finns det en risk för att detta vore problematiskt vid intervjuer via MSN då det då möjligen blir en annan typ av svar än vid en face to face intervju. Trots detta använde jag semistrukturerade intervjuer just för att jag vill ge informanten frihet och inte styra samtalet alltför mycket. Dock hade jag sedan tidigare förberett mig på möjligheten på att det i vissa fall skulle kunna vara nödvändigt att ha ett mer strukturerat samtal. Men min ambition var att hålla samtalen så fria som möjligt för att låta informanterna känna att de kunde sätta prägel på samtalet.

Den största fördelen med att använda sig av intervjuer via MSN såsom jag ser det, är det faktum att hörselskadan ej utgör något hinder. Via skrift undviker man de eventuella svårigheter att uppfatta frågor som kunnat uppstå om intervjuerna skett vid ett traditionellt möte ansikte mot ansikte. Eftersom jag som intervjuare inte ser personen jag intervjuar är det möjligt att vissa aspekter, som t.ex. icke-verbala signaler går förlorade. Jag kan inte utläsa på informantens kroppsspråk eller röstläge ifall denne upplever frågan som obekvämt (Widerberg 2002). Genom att intervjun sker via Internet och att intervjuaren och informanten inte delar det fysiska rummet kan vara positivt då detta kan ge en känsla av att man kan uttrycka sig fritt och att eventuella hämningar släpper och att svaren därmed blir mer öppna och ärliga.

Min roll som intervjuare underlättas även den då jag inte löper någon risk för att inte höra vad informanten säger och på så sätt möjligen missuppfatta vad denne menar. Genom att utföra intervjuerna via MSN innebär även att det redan finns en utskrift av det som diskuterats under intervjun. Processen med att transkribera, som för en person med hörselskada är svår, innebär då inget hinder.

Etiska aspekter

Samtliga informanter som tillfrågades om deltagande i denna uppsats gav sitt samtycke. I förväg informerades de om uppsatsens syfte, hur resultatet av intervjuerna skulle användas samt garanterades anonymitet. Jag menar att det är viktigt att hålla på anonymiteten så att informanterna känner att de kan tala fritt. Det enda jag redovisar är informanternas kön och

ålder. Detta för att underlätta tolkning och förståelse av resultaten. För att göra läsningen av uppsatsen lättare benämns informanterna med ett fingerat namn. Detta informerades informanterna om vid intervjutillfället.

Då valet gjordes att utföra intervjuerna till denna uppsats via MSN och att det därmed inte blev nödvändigt att ge intervjumaterialet till en tredje person för transkribering ökade graden av anonymisering för informanterna. Det blev inte nödvändigt att tillfråga utomstående att transkribera materialet, vilket innebär att materialet blir ännu mer anonymiserat då det endast är intervjuaren som haft tillgång till det material som informanterna har bidragit med.

Resultatredovisning

Här presenteras resultatet av det informanterna berättat vid intervjuerna. För att underlätta läsningen har texten delats in i fem olika avsnitt vilka är bakgrund, egen upplevelse av studierna, bemötande från universitetet, den sociala miljön samt motivation förväntningar och framtid. Denna indelning gjordes under utformandet av intervjuguiden för att underlätta strukturen på intervjuerna. Nedan presenteras citat från informanternas berättelser samt en sammanfattning av det de berättat. Till slut finnes en resultatdiskussion där resultaten från intervjuerna länkas samman med den teori som tidigare presenterats i uppsatsen.

Informanterna

I uppsatsen har fem informanter deltagit, tre män och två kvinnor. Samtliga är mellan 23 och 25 år. Informanterna kommer ifrån olika platser i Sverige samt studerar på olika högskolor. Samtliga informanter har studerat ett eller flera år vid högskolan, dock inom skilda ämnen. Alla informanter är hörselskadade men kan uppfatta tal med hjälp av hörapparat och har talad svenska som första språk. Graden på hörselskadan varierar från lättare till grav hörselnedsättning. Användningen av hörapparat varierar, någon använder dem dagligen medan en annan säger att det sker ytterst sällan. En av informanterna har gått integrerad upp till gymnasiet för att sedan gå gymnasiet på Riksgymnasiet för hörselskadade (RGH) och de andra fyra har gått i så kallade hörselklasser sedan låg/mellanstadiet.

1. Bakgrund

Samtliga informanter nämnde ökade möjligheter till jobb och större valfrihet som en anledning till att de valt att studera vidare. Vad det gäller lärarna på gymnasiet påverkan skiljer sig berättelserna något. En informant upplevde ingen påverkan alls, någon säger att det

var varken eller medan två av informanterna uttryckte att lärarna varit mycket positiva och att det i stort sätt varit en norm att alla elever fortsatte studera på universitetet.

Min gymnasieskola var mycket "pushande" i positiv riktning, mer norm än undantag att alla elever där skulle läsa på universitet (Lena)

Vid frågan om föräldrarna haft någon åsikt om eller påverkan om valet att studera vidare uttryckte samtliga informanter att deras föräldrar varit mycket positivt inställda till deras studier. Flera av informanternas föräldrar har själva universitetsutbildning. Dock menar flertalet att föräldrarna inte haft någon påverkan på valet av utbildningsområde.

Nej. Bara ATT man ska plugga, men inriktningen har jag själv hittat (Lena)

En informant berättar att han valde att studera för att han ville ha en bredare utbildning, dock inom samma område, som det han studerade på gymnasiet. Dock ändrade han utbildningsbana efter något år på universitetet för att det inte riktigt stämde överens med hans önskemål. Nu läser han en annan utbildning inom ett annat område.

2. Egen upplevelse av studierna

Studierelaterade situationer då informanterna upplever att de påminns om sin hörselskada skiljer sig åt. Föreläsningar och grupparbeten nämndes som exempel på situationer som är problematiska. En informant sa specifikt att det är när läraren står vänd mot tavlan och pratar samtidigt pratar som hon upplever att det är svårt att hänga med. Användning av tekniska hjälpmedel, anteckningshjälp och att sitta längst fram under föreläsningen är exempel på saker som görs för att underlätta. En informant berättar att han brukar prata med föreläsaren efteråt för att se så att han inte missat något.

Det största stressmomentet är att inte höra och missa någon viktig information t.ex. det är viktigt att veta om det är uppgifter eller något speciellt som man ska göra till nästa föreläsning. Då är det viktigt att man har hört detta för det är pinsamt om man kommer nästa gång och inte har gjort det man skall göra i hemuppgift (Hampus)

Flera av informanterna säger att de brukar fråga, antingen elever eller läraren, om de inte uppfattar vad som sägs. Alla informanter uppgav att de känner sig trötta efter föreläsningar och dylikt. Vissa relaterade tröttheten direkt till hörselskadan medan en informant menade att hon nästan jämt kände sig trött och att hon inte tyckte att den kunde direkt relateras till hörselskadan. Flera informanter nämnde att de kände sig stressade när de inte hörde. En informant sa att hon trodde att en situation som en föreläsning kan kännas mer nervös för henne än studenter som inte har en hörselskada men att hon tycker att det för det mesta går bra och inte innebär några problem för henne.

Ibland kan man bli orolig att man missat nåt viktigt, men jag brukar ta reda på saker ändå och hittills har det aldrig gått ut över betygen eller så (Lena)

3. Bemötande från universitetet

De flesta har valt att berätta om sin hörselskada i skolan. Någon tog kontakt med handikapphandläggaren som i sin tur tog kontakt med den aktuella läraren. Sedan berättade läraren för klassen om studentens hörselskada och anledningen till förekomsten av mikrofoner och andra tekniska hjälpmedel. Vissa av informanterna berättade mer öppet, t.ex. i form av att själva berätta inför studenterna första dagen.

ja redan första timmen på första dagen inför 100 personer (Johan)

Två av informanterna uppger att de valt att berätta för de av studenterna som det behövs eftersom de pratat tyst eller otydligt.

De som pratar antingen för tyst eller för jobbigt på andra sätt, de berättar jag för direkt. andra som jag märker efter ett tag att det inte funkar med, berättar jag för då. annars är det inget jag basunerar ut direkt (Lena)

De flesta informanterna upplever att det underlättat att de berättat om sin hörselskada samt att de personer de berättat för har gjort sitt bästa för att underlätta hörandet och att de är nöjda med det. De flesta informanterna tycker att de fått förståelse och acceptans för sin hörselskada från studenter och lärare.

Ja det tycker jag att jag har fått. Det har hänt att någon nervös student som pratat med mig har överdrivet grimaserat när denne pratade med mig. Jag talade då om att det är bättre att prata som vanligt. (Hampus)

Dock säger en informant att det ibland varit svårt att förklara på ett bra sätt så att lärarna verkligen förstår.

det som försvårat det hela. är att jag inte alltid förklara på ett bra sätt för mina lärare hur min hörselskada "fungerade" (Anton)

En informant känner inte att hon fått förståelse från alla;

inte från den läraren jag berättade om... men de andra är väldigt bra. eleverna är det lite si och så med, de glömmar lätt och en gång möblerade de om klassrummet på ett sätt jag visste att jag inte kunde sitta på. sa ifrån på en gång, läraren, samma som i förra exemplet, sa att jag väl kunde prova, jag kunde ju sitta längst fram och så kunde alla titta på mig när de skulle säga något. (Therese)

Huruvida informanterna tagit kontakt med handikapphandläggaren på skolan varierar. Några uppger att de är nöjda med det stöd som erbjudits och även använder sig av olika former av stöd, t.ex. anteckningshjälp. En informant säger att han har använt sig av tekniskt stöd i form av teleslinga och mikrofon och tycker att det har fungerat bra. Ibland har tekniken strulat men han säger att han fått hjälp med att avhjälpa felet. Han har också provat att använda anteckningshjälp och teckenspråkstolk och tycker att detta har fungerat utmärkt.

Anteckningshjälp är bra för då är det möjligt att helt fokusera på det föreläsaren säger.

En informant uppger att han varit i kontakt med handikapphandläggaren men inte använder sig av något stöd eftersom han inte kände att det behövdes och en informant säger att hon aldrig varit i kontakt med handläggaren men att det finns en sådan på universitetet.

Vid frågan om de kände till Lagen om likabehandling av studenter i högskolan uppger de flesta att de har hört talas om den men att de upplever att den inte använts. En informant uppger att han inte hört talas om lagen alls.

4. Den sociala miljön

Vid frågan om det har varit lättare eller svårare att knyta nya kontakter i studentlivet jämfört med tidigare så skiljde sig svaren åt. En informant sa att han tyckte det var svårare att knyta kontakter på universitetet jämfört med under tidigare skolgång (RGH).

Jag tycker att det är lättare att skaffa kontakter med andra som är hörselskadade för då har man samma problem och förståelse och lättare att kommunicera. Det är många hörselskadade som kan teckenspråk och då blir det lättare att kommunicera (Hampus)

En annan informant säger att det är lättare på universitetet eftersom det där finns ett större urval och att det generellt är lättare att knyta kontakter som vuxen jämfört med i grundskole- och gymnasieåldern och sa så här vid frågan om det är svårare att knyta kontakter på universitetet;

det tror jag inte. inte direkt. däremot tror jag att jag kanske missar nya kontakter iom. att jag ibland drar slutsatser om folk som kanske inte är såna som jag tror egentligen. Är inte säker på att det bara har med hörselskadan att göra... men hörde man bra så kanske man hörde mer av vad de sa och bildar sig en annan uppfattning (Lena)

Umgänget med kurskamraterna varierar, en informant uttryckte att det fanns en bra sammanhållning och att umgänget med kurskamraterna var stort medan en annan informant sa att han inte haft något större umgänge med kurskamraterna utanför schemalagd tid. Han trodde själv att det var hörselskadan som påverkade honom i dessa situationer. En informant sa att han inte upplevde några större problem med det sociala umgänget.

En av informanterna uttryckte att han fick lägga mycket tid och ork på sina studier och att han upplevde att han inte hade tid eller ork till sociala kontakter, vare sig i skolan eller på fritiden. Samme informant berättade också att han fått sluta med tidigare fritidsaktiviteter på grund av att skolarbetet tar mycket tid. En av informanterna sa att hon önskade att hon la ner mer tid på studierna och att hon kände att hon hittills klarat sig med ett nödrop. En av informanterna trodde inte alls att det var någon skillnad på den tid han la ner på skolarbetet jämfört med den tid hans kurskamrater la ner.

Vid frågan om vad de gör i en situation då de inte hör vad som sägs svarade samtliga informanter att de frågade om, antingen en kurskamrat eller läraren.

5. Motivation, förväntningar och framtid

Alla informanterna, med ett undantag, nämnde den tid som läggs ner på studierna som den största skillnaden mot tidigare studier. Samtliga pekade på mängden material som ska läsas in som den främsta nyheten. Ökade självstudier och med det ökat ansvar för sina studier är också en stor skillnad menar samtliga informanter. En informant betonade just friheten och menade att det är den största skillnaden, på gott och ont:

man har mycket egen tid och en hård press från sig själv att klara sig. det känns också på de uppgifter man får att det krävs en hel del av en (Lena)

En informant tyckte dock att det på universitetet funnits en tydligare struktur och bättre lärare som gjort att universitetsstudierna känts lättare än tidigare skolgång.

Överlag uttryckte informanterna att det är nöjda med resultatet av studierna. De uttrycker alla att de är stolta över sig själva och det de har presterat. Två av studenterna uttryckte ett visst missnöje med att lärarna inte visat tillräcklig stor förståelse samt till viss del resultatet av studierna i form av betyg. Men generellt är det positiva omdömen om att studera på universitetet.

Samtliga informanter uttryckte förhoppningen om att få ett jobb samt kunna försörja sig efter studiernas slut som en stor drivkraft. En informant uttryckte just möjligheten att få ett jobb som man trivs med och som man tycker är roligt och känner sig motiverad av som den främsta orsaken till motivation för honom. Att studera ett ämne som man finner intressant är också det en positiv källa till motivation. En informant uttryckte att hon tycker om att studera då hon känner att ämnet är intressant samt när det sker på hennes villkor;

När jag hör, känner att jag hänger med och får en viss utmaning i att studera, men inte för mycket för då försvinner motivationen. (Therese)

Flera av informanterna uttryckte en känsla av stolthet relaterat till studierna och en informant sa så här vid frågan om vad som driver och motiverar honom i studierna;

det var nog att se att man kan klara av det omöjliga som man trodde först. Nu vet jag att allt är möjligt bara man har viljan (Johan).

När det gäller framtiden och hur studierna är tänkta att användas skiljer sig berättelserna åt något. En informant uttryckte att han inte visste exakt hur han ska använda sin utbildning men att han gärna skulle vilja arbeta med att förbättra för funktionshindrade i samhället. Två av informanterna använder sig redan av sin utbildning och har fått jobb inom det område de utbildat sig. Övriga uttryckte även de en förhoppning om att få jobb inom det område de utbildat sig i och en tro på att utbildningen kommer att bli användbar för framtida jobb men även för livet i stort.

Alla studenter uttryckte att de är nöjda med sin utbildning och att den har motsvarat de föreställningar de hade innan de började studera. En student menade dock att det också varit en utmaning att möta den akademiska världen;

jag tycker att det var lite svårare än jag hade trott med alla nya saker som händer i den akademiska världen. Jag är ju tyvärr en person som är praktisk lagd så jag har svårare för mycket teoretiska utgångspunkter. (Hampus)

Men i stort sätt uttryckte alla informanterna att de är nöjda med sina studier och det studierna lett till;

ja i stort sett. Den öppnade fler dörrar än vad jag trodde (Johan)

Resultatdiskussion

Utifrån den teoretiska bakgrund som presenterades under rubriken "Teori" diskuteras här hur resultaten som presenterats under rubriken "Resultatredovisning" kan förstås.

1. Bakgrund

Under denna kategori presenterades främst studenternas bakgrund samt deras val att studera. I denna kategori kan man tydligt se att den främsta anledningen till att de valt att studera är att möjligheten att få ett jobb ökar. Med bakgrund av det samhälle som finns idag med svårigheter att få jobb tror jag att detta är en stor del i varför många väljer att studera vidare. Detta resultat kan även utläsas i flera undersökningar som gjorts och informanterna i denna studie uttryckte även de möjligheten att få ett jobb som en stor anledning till varför de valt att studera vidare på högskolan.

Informanterna uttryckte olika grader av påverkan från tidigare skolgång och lärare, någon upplevde ingen påverkan alls medan en informant sa att det snarare var en norm att fortsätta med universitetsstudier. Samtliga informanter uttryckte att deras föräldrar varit mycket positivt inställda till studier men att de inte haft någon påverkan på valet av utbildningsområde. Flera av informanternas föräldrar har även själva universitets- och högskoleexamina. Detta kan antas ha en stor påverkan och det är sedan länge så att de ungdomar som har högskoleutbildade föräldrar i högre grad väljer att studera vidare. Detta sägs ofta leda till en social snedrekrytering. Även om denna har ändrats under de senaste åren är det fortfarande till stor del föräldrarnas bakgrund som påverkar. Det är dock vissa skillnader mellan olika utbildningar och vissa har en större respektive mindre andel av grupperna med högskoleutbildade föräldrar respektive icke-högskoleutbildade föräldrar. Hemmets utbildningsnivå har betydelse för huruvida studenten går vidare till högre universitetsutbildningar som t.ex. forskarutbildning (SCB 2006). Denna slutsats antas även gälla för denna studie, majoriteten av informanterna har högskoleutbildade föräldrar.

2. Egen upplevelse av studierna

Antonson (1998) presenterar fyra olika teman kring vad som kan påverka en hörselskadad students möjlighet att bedriva högskolestudier; kommunikation, identitet, trötthet samt integrering. Antonson tar upp trötthet och hur den främst påverkas av att en hörselskadad student hela tiden får anstränga sig för att kunna följa med i det som sägs. Detta uttryckte flera av informanterna och menade att föreläsningar innebar en utmaning då de var tvungna att vara väldigt koncentrerade under hela föreläsningen för att uppfatta det som sades.

Antonson menar att förhållningssättet till att inte höra skiljer sig åt hos hörselskadade gentemot hörande. En person som har en hörselskada känner en oro att missa delar av den muntliga informationen, som vid en föreläsning. Flera av informanterna berättade att de frågade kurskamrater och lärare efter föreläsningen för att försäkra sig om att de uppfattat all information. Antonson menar att hörselskadade studenter ofta gör det till en vana att läsa in allt material eftersom de eventuellt kan ha missat specifika anvisningar. En informant berättade just detta, att han läser mycket för att täcka de eventuella luckor som finns efter en föreläsning.

Flera av informanterna berättade om hur de på olika sätt gjort för att underlätta hörandet vid t.ex. föreläsningar. Sitta längst fram eller använda anteckningshjälp är exempel på saker informanterna gör för att underlätta hörandet. Detta kan relateras till copingstrategierna, dvs. de sätt som en person använder för att hantera saker som skapar stress och för att kunna hantera sin situation. Hallberg (1992) diskuterar med utgång i copingteorin två perspektiv som styr de sätt som en person antar i en krävande situation och hur man antingen på ett aktivt sätt kan skapa sig kontroll över en situation respektive undvika den genom att använda döljande strategier. Dessa båda sätt kan ses hos informanterna där båda sätten nämns. En berättar att han både berättat för samtliga lärare och för en stor undervisningsgrupp. En annan informant säger att hon inte berättat om sin hörselskada direkt utan efter ett tag och då till dem som hon lärt känna. Några av informanterna uppger att de valt att berätta för de av studenterna som det behövts eftersom de pratat tyst eller otydligt. Detta tolkar jag som ett sätt att försöka använda sig av döljande strategier men att studenten i en situation då det krävdes berättade.

I Saur, Popp-Stone och Hurley- Lawrences undersökning (1987, refererad i Antonson & Danermark 1994) studerades samband mellan studenters bakgrund, kommunikations-karaktäristiska och teoretisk utveckling och jämförelser gjordes mellan hörande och hörselskadade studenter. Data från klassrumsobservationer analyserades och visade att det inte behöver vara så att hörselskadan hindrar en student från att kommunicera och vara

framgångsrik i sina studier utan detta varierar hos olika individer. Som grupp är dock hörselskadade mindre deltagande än hörande och det är olika beroende på graden av hörselskadan då de med lindriga hörselskador lyckas bäst. (Antonson, Danermark 1994). De resultat som framkommit i denna studie visar på samma erfarenheter, hörselskadade som grupp ställs inför vissa problem vid kommunikationssituationer men det är individuellt hur dessa situationer hanteras.

3. Bemötande från universitetet

De flesta av informanterna i studien valde att berätta om sin hörselskada i skolan. Sättet som detta gjordes skilje sig åt, någon tog kontakt med handikapphandläggaren som i sin tur tog kontakt med den aktuella läraren. Vissa av informanterna berättade mer öppet, t.ex. i form av att själva berätta inför studenterna första dagen. Även här tror jag att informanternas personlighet spelar in. De av informanterna som uppgav att de inte berättat eller använt sig av något hjälpmedel kan tolkas som att de använder sig av en döljandestrategi. Genom att inte berätta samt det faktum att en hörselskada inte syns på utsidan är det möjligt att, om så önskas, dölja den. Denna strategi gör det möjligt dölja hörselskadan och passera som ”normalhörande” genom t.ex. inte fråga om, chansa på rätt svar, bara prata själv eller svara ”vet inte” (Danermark, Coniavitis Gellerstedt 2003).

En informant berättade att det varit svårt att förklara sin hörselskada på ett sätt så att lärarna förstår. Det menade han var det som varit svårast. Detta kan tänkas vara problematiskt, även om det goda viljan finns där så är det inte säkert att det räcker. De flesta informanterna uttryckte att lärarna och framförallt kurskamraterna varit förstående och accepterande. Man kan tänka sig att trots att denna positiva inställning finns så kan det ändå vara problematiskt för en person som inte själv är hörselskadad att tänka sig in i hur det är att höra dåligt. En informant berättade att vid en situation då hon berättat för läraren att hon inte kunde sitta på en viss plats i klassrummet och fått till svar att hon kunde prova ändå. Att denna situation uppkom tror jag till stor del beror på att det är svårt för läraren att tänka sig in i den hörselskadade studentens situation och eftersom det kanske kan kännas jobbigt att anpassa för mycket är den första reaktionen att studenten först kan prova. Att få skriven information om en hörselskada kanske kan kännas för abstrakt och svårt att förstå. Kanske är det först då man själv upplevt detta som det är möjligt att förstå fullt ut.

Det varierar i hur stor grad informanterna använt sig av de olika former av stöd som universitetet erbjuder. De som använt detta sade att de var nöjda med den hjälp som erbjudits och att de tycker att det hela överlag sköts bra från universitetets sida. En informant uppgav

att hon inte använt sig av någon form av stöd. Huruvida studenterna använt sig av det stöd som finns tror jag i första hand kan relateras till graden av deras hörselskada. Om hörselskadan är av lättare grad är det kanske inte nödvändigt att använda någon form av stöd.

4. Den sociala miljön

Tidigare studier, t.ex. en undersökning gjord av Foster (1989, refererad i Antonson & Danermark 1994) där döva studenter som studerade på NTID intervjuades visar på att funktionshindrade studenter ibland upplever social isolering.

Majoriteten av informanterna i denna studie uttryckte att det sociala umgänget för det mesta fungerade bra. Dock berättade en informant att han inte hade tid och ork till sociala kontakter längre och att han tvingats ge upp föreningsverksamhet han tidigare deltagit i. En informant uppgav att han tyckte att det var lättare att ta kontakt med andra som också var hörselskadade eftersom kommunikationen då var mycket lättare genom användning av teckenspråk. Antonson (1998) skriver att när kommunikationen är problematisk och tröttheten stor kan detta leda till att vissa studenter upplever social isolering. Kommunikation är en väsentlig del av kontakten människor emellan och i de fall då den är problematisk, som när man har en hörselskada, tror jag att kommunikationen och därmed även gemenskapen kan påverkas. Dock tror jag att individens sätt även har en påverkan för hur lätt/svår kommunikationen blir. Vissa människor har lättare för att ta för sig i sociala sammanhang, hörselskadade eller ej.

Genom att utgå från copingteorin kan man förstå de intervjuresultat som visar på att en student med hörselskada ofta tar det säkra före det osäkra och frågar om för att försäkra sig om att inte missa något viktigt. Detta tror jag är en strategi som har utvecklats med tiden just för att studenten ska känna sig säker på att denne har uppfattat rätt. Genom att göra på detta sätt tar studenten kontroll över situationen som annars kan kännas osäker.

Flera av informanterna uttryckte att de trivs bäst i mindre grupper. Detta tolkar jag som att studenterna i dessa situationer känner att de har kontroll över situationen och att det faktum att de helst arbetar i en mindre grupp kan ses som en aktiv copingstrategi just för att det i dessa situationer blir lättare att höra än vid diskussioner i stora grupper.

Antonson och Danermark (1994) skriver att det i flera studier betonats vikten av social integrering för att studierna ska bli lyckade. Om en student hamnar utanför socialt är risken för utslagning stor. De studenter som är väl socialt integrerade är även de som är framgångsrika i sina studier.

5. Motivation, förväntningar och framtid

Majoriteten av informanterna menade att de lägger ner mer tid på studierna på universitetet gentemot tidigare studier och att det är mer material att jobba med samt mer egen studietid. En informant berättade att strukturen på universitetet varit bättre än tidigare studier och att detta gjort det lättare.

Majoriteten av informanterna uttryckte stolthet över studierna och prestationerna. Två av informanterna uttryckte att det de främst var missnöjda med var att lärarna inte varit mer förstående. Generellt är det positiva omdömen om att studera på universitetet. Detta tolkar jag som att informanterna klarat av situationen och att studierna varit framgångsrika.

Informanterna menade man genom att studera ett ämne som man finner intressant ger det en positiv källa till motivation. En informant uttryckte att hon tycker om att studera då hon känner att ämnet är intressant samt när det sker på hennes villkor. Jag tolkar det som att när man känner att man har kontroll över situationen upplever man inte att funktionshindret är väldigt handikappande. En informant berättade att för honom hade det varit en utmaning att möta den akademiska världen och att det varit något svårare än han trott. Informanten själv trodde att detta främst berodde på utbildningens teoretiska inriktning då han själv beskrev sig som mer praktiskt lagd.

Samtliga informanter nämnde jobb som en viktig faktor till varför de studerar och att detta är målet med studierna. Arbetsmarknaden idag är tuff för alla och kanske extra tuff om man har ett funktionshinder. Att då ha en utbildning med sig ut på arbetsmarknaden är värdefullt.

Slutsatser och slutdiskussion

De slutsatser som dragits är att den främsta anledningen till att studenterna sökt sig till universitetet är möjligheten att få jobb. Informanterna uttrycker alla att förhoppningen om att få ett jobb samt kunna försörja sig efter studiernas slut som en stor drivkraft. Även föräldrarnas inställning till studier påverkar liksom hur pass mycket stöttning studenten fått under tidigare skolgång.

Hörselskadan innebär att studenten ställs inför vissa problem i studierna och dessa problem var generellt lika för samtliga informanter. Däremot skiljde sig det sätt som informanterna hanterade detta på. Här antas den personlighet som informanten har spela roll samt att det är den som påverkar hur studenten hanterar sina studier. Problemen kan vara lika för alla, däremot skiljer de sätt som studenten hanterar dessa sig åt och därmed blir också resultatet och upplevelsen av studierna olika.

Överlag är informanterna nöjda med det stöd som finns på universitetet i de fall då detta stöd utnyttjas. Berättelserna om den sociala miljön skiljer sig åt och här dras slutsatsen att det även i detta fall är informantens egen personlighet som spelar in. Dock ställs en hörselskadad student inför en rad utmaningar i det sociala umgänget som är relaterat till hörselskadan.

Syftet med denna uppsats var att få en bild av studenter som har ett funktionshinders studiesituation samt deras uppfattning om att studera på högskolan. De frågeställningar som formulerades behandlade studenternas inställning till studierna, universitetets roll och stöd, de sociala relationerna samt hur studenterna ser på resultatet av studierna och sin framtid. Jag anser att ovanstående frågeställningar har besvarats och min ambition har varit att analysera och diskutera svaren i resultatdiskussionen.

Mitt intryck är att informanterna i denna uppsats har en positiv inställning till sina studier. Jag anser att det är viktigt att se till att funktionshindrade så långt som det går inte blir handikappade i någon situation på universitetet. Genom att göra handikappet miljörelaterat samt att se de eventuella problem som uppstår som en orsak av relationen mellan personen med funktionshinder och omgivningen istället för att lägga det på individen tror jag kan göra mycket för känslan hos den funktionshindrade.

Att benämna personer som ”funktionshindrade” kan medverka till att gruppen ses som en homogen grupp. Så är givetvis inte fallet, som jag påpekade i inledningen, utan alla personer bär på olika erfarenheter som präglar dem och deras tankar och resonemang. Det är viktigt att komma ihåg detta och inte endast fokusera på *funktionshindret*.

Att skriva denna uppsats har varit mycket lärorikt och intressant. Andra möjliga infallsvinklar på denna studie hade varit att inkludera personer med olika typer av funktionshinder samt ge universitetets anställda en mer framträdande roll. Hur är deras inställning och erfarenhet av detta ämne? Motsvarar deras bild den bild som informanterna i denna studie bidragit med?

Referenser

Antonson, Sivert (1998). *Hörselskadade i högskolestudier, möjligheter och hinder*. (avhandling för doktorsexamen, Linköping).

Antonson, Sivert & Danermark, Berth (1994). *Döva och hörselskadade i högskolestudier. En kommenterad litteraturöversikt*. Högskolan i Örebro.

Dammert, Raoul (1996). *Handikapp, vad är det?* Stockholm: Fritze.

Danermark, Berth & Coniavitis Gellerstedt, Lotta (2003). *Att höra till – om hörselskadades psykosociala arbetsmiljö*. Örebro: Universitetsbiblioteket.

Fransson, Sonja (red) (2001). *Om bemötande av människor med funktionshinder: en antologi från Sibus*. Stockholm: Sibus.

Gullacksen, Ann- Christine (1993). *Hörselskadade i arbetslivet, ett stress/kontroll perspektiv*. Lund: Socialhögskolan.

Gullacksen, Ann- Christine (2002). *När hörseln sviktar – om livsomställning och rehabilitering*. Malmö: Harec.

Tielman, Sanna (2003). *Handikappning och normalisering: om integration och marginalisering av anställda med funktionshinder*. (Forskningsrapport) Uppsala Centrum för handikappforskning vid Uppsala universitet.

Internet

Handikappombudsmannen. *FN: s standardregler*. Hämtat från www.ho.se 2007-04-24

Handikappombudsmannen. *Handikappombudsmannens undersökning om högskolors och enskilda utbildningsanordnares arbete enligt likabehandlingslagen (SFS:2001:1286)*.

Hämtat från www.ho.se 2007-04-24

Högskoleverket. *Högskolestudier och funktionshinder*. Högskoleverkets rapportserie 2000:4R
Hämtat från www.hsv.se 2007-04-10

Hörselskadades riksförbund. *Äh, det var inget viktigt... årsrapport 2007*. Hörselskadades
riksförbund. Hämtat från www.hrf.se 2007-05-09

Lunds universitet. Hämtat från www.lu.se 2007-05-07

Lunds universitet. *Studenter med funktionshinder och deras erfarenheter av utbildningen vid
Lunds universitet*. Rapport nr 2003:223, Utvärderingsenheten. Hämtat från www.lu.se 2007-
04-18

Microsoft Windows Messenger. Hämtat från se.msn.com. 2007-04-18

Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn. Hämtat från www.dhb.se 2007-
04-10

Regeringens proposition *Den öppna högskolan, Prop. 2001/02:15*,
Utbildningsdepartementet. Hämtat från www.regeringen.se 2007-04-12

Socialstyrelsen. Hämtat från www.socialstyrelsen.se 2007-05-02

Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (SISUS). Hämtat från www.sisus.se. 2007-
04-12

Specialpedagogiska institutet. *Hörselboken*. Hämtat från www.sit.se 2007-05-07

Statistiska meddelanden SCB (2006). *Universitet och högskolor. Social bakgrund bland
högskolenybjörjare 2005/06 och doktorandnybjörjare 2004/05*. Hämtat från www.scb.se 2007-
05-10

Studera med funktionshinder. Hämtat från www.studeramedfunktionshinder.nu. 2007-04-10

Sveriges riksdag, Lagen om likabehandling av studenter i högskolan (SFS 2001:1286) Hämtat från www.riksdagen.se 2007-04-10

Orefererad litteratur

Backman, Jarl. (1998) *Rapporter och uppsatser* Lund: Studentlitteratur.

Andersson, Bengt-Erik (2001) *Som man frågar får man svar: en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Stockholm: Prisma

Bilaga 1: Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

Kön

Ålder

Hörselskadans ursprung och omfattning

Användning av hörapparater

Bakgrund

Tidigare skolgång:

- Har du gått integrerad/hörselklass?
- Kände du positiv/negativ påverkan från dina lärare/skolan att fortsätta studera?

Har dina föräldrar eftergymnasial utbildning?

Hur är dina föräldrars inställning till dina studier?

- har dina föräldrar påverkat ditt utbildningsval?

Vad var den främsta anledningen till att du valde att börja studera på universitetet?

Påverkade din hörselskada ditt val av studier/studieort?

Hur många terminer har du studerat efter gymnasiet?

Har du något speciellt mål med dina studier? (exempelvis en speciell examen/jobb)

Egen upplevelse av studierna

Är det vid några speciella tillfällen (studier) som du blir påmind om din hörselskada?

Hur upplever du möjligheterna att tillgodogöra dig undervisningen?

Hinder eller svårigheter?

Känner du dig stressad i någon speciell situation relaterad till dina studier?

– varför? Hur uttrycker det sig? Vad gör du då?

Vilka möjligheter har du att följa läraren, andra studenters tal under lektion, grupparbeten osv.?

Känner du dig ofta trött efter föreläsningar eller andra undervisningsformer?

Bemötande från universitetet

Har du valt att berätta om din hörselskada för lärare/elever/övrig personal på skolan?

Vilka? Varför/varför inte? Tror du att det underlättat/försvårat dina studier?

– Om du berättade: Hur gick du tillväga?

Känner du att du får förståelse/ acceptans för din hörselskada?

– Från studenter

– Från lärarna/universitetet?

Hur är miljön på universitetet ur hörselsynpunkt? (hjälpmedel, lokaler etc.)

Finns det någon teknisk service? Har du använt dig av den? Funktion?

Finns det någon speciell handikappsamordnare på din skola

Hur fungerar det att följa föreläsares respektive medstudenters tal i föreläsningssalen/grupper?

Känner du till universitetets enhet för stöd till studenter med funktionshinder? Har du använt dig av någon hjälp som erbjuds där? (ex. anteckningshjälp, förlängd examenstid, tolkar)

Om ja:

- Isåfall, vilken?

- Är du nöjd?

– När tog du kontakt med dem?

Om nej: Känner du till enheten? Vet du vad de erbjuder?

Har du använt dig av andra former av stöd i utbildningen som ej kommer från universitetet?

– I så fall, vilka?

Är du nöjd med det stöd som universitetet erbjuder?

Anser du att informationen om universitetets stödinsatser är tydlig och tillgänglig?

Känner du till lagen om likabehandling av studenter i högskolan?

Om ja, upplever du att den har använts i din utbildning?

Upplever du att du har möjlighet att påverka utformningen av din utbildning så att den underlättar för dig? (t.ex. vid gruppdiskussioner i mindre grupper och liknande)

Anser du att något kunnat göras annorlunda från skolans sida, avseende hjälp och information och dylikt?

Den sociala miljön

Hur upplever du att det är knyta nya kontakter i studentlivet?

- lättare/svårare mot tidigare skolgång? Varför?

Hur fungerar det sociala umgänget med de andra studenterna, alltså utanför schemalagd lektionstid? Tror du din hörselskada påverkar dig i dessa situationer?

Hur gör du om du inte uppfattar vad som sägs i t.ex. en gruppdiskussion?

Vilken roll upplever du att du får/tar i en grupp?

- i studiesammanhang?
- i sociala sammanhang?

Deltar du i några aktiviteter knutna till skolan utanför schemalagt tid? (ex: nationer)

Hur upplever du den tid du ägnar till studierna i jämförelse med den tid du tror dina kurskamrater lägger ner?

Hur upplever du att sammanhållningen på din utbildning är?

Upplever du att du har tid och ork till sociala kontakter utanför skoltid?

Motivation, förväntningar och framtid

Har din tidigare skolgång påverkat ditt beslut att läsa vidare på högskolan?

Vilken är den största skillnaden med universitetsstudier jämfört med din tidigare skolgång?

Är du nöjd med resultatet av dina studier?

Vad tror du driver dig/motiverar dig i dina studier?

Hur tänker du använda dig/använder du dig av din utbildning i framtiden?

Motsvarar din utbildning de förväntningar du hade när du började studera?